THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—62 213
Winnipeg — Manitoba

א חוב, ניט קיין צדקה

די שטיצע וואָס די ארבעטסלאָזע קריגן ביי אונז איז ניט קיין בייטראג פון פילאנטראָפּן. דאָס זיינען קהל'שע געלדער, געזאמלט דורך שטייערן פונ'ם פאָלק, און אויסגעצאָלט צו די ארבעטסלאָזע ווי א חוב פון דער געזעלשאפט צו זיי.

באזונדערס איז דאָס ריכטיק בנוגע דער הילף וואָס ארבעטסלאָזע קריגן אין דער פארם פון ארבעט ביי געזעלשאפטלאכע אונטערנעמונגען: דאָ פארדינען זיי דאָך זיכער כשר זייער שטיקל ברויט מיט'ן שוויים פון זייערע פנים'ער.

אָבער פארם עקזיסטירט ביי אונז אין מאניטאָבא עפעס א מאָדנע באציאונג צו די ארבעטסלאָזע: זיי ווערן באהאנדלט ווי קבצנים וועלכע מען ווארפט צו א נדבה. אזוי ווערן באהאנדלט אפילו די ארבעטסלאָזע וואָס קריגן א פאר טעג א וואָך ארבעט ביי געזעלשאפטלאכע אונטערנעמונגען: זיי קריגן ניט פאר זייער ארבעט קיין געלט, נאר מאָלצייט-בילעטן.

דאָס איז פאר זיי ניט נאר א באליידיקונג, נאר אויך א גרויסע אומבאקוועמלאכקייט: מיט די מאלצייט בילעטן קאָנען זיי בלויז קריגן זייערע דריי מאָלצייטן א טאָג אין באשטימטע רעסטאָראנען. קיין שיך און קיין קליידער קאָנען זיי ניט קריגן. — און א סך פון זיי וואָלטן זיכער בעסער אָפּגעשפארט עפעס פון זייער עסן, צו פארזאָרגן זיך מיט די נויטווענדיקסטע קליידער.

מיט אָט דעם סיסטעם פון אויסצאָלונג פון די הילף געלדער האָט ניט צו טאָן די פעדעראלע רעגירונג, וואָס טראָגט צו א דריטל פון די אויסגאבן: זי מישט זיך איינגאנצן ניט אין דעם, ווי אזוי דאָס געלט ווערט פארטיילט.

צום כבוד פון אונזער ווינניפעגער סיטי קאונסיל מוז געזאגט ווערן, אז דער "מיל מיקעט" סיסטעם איז אויך ניט זייגער. אויף דער לעצטער זיצונג פונ'ם סיטי קאונסיל האָבן ניט נאר די ארבעטער אָלדערמען, נאר אויך אנדערע, און באזונדערס דער מעיאר אליין, שטארק פראָטעסטירט קעגן דעם דאזיקן סיסטעם.

פאראנטוואָרטלאָך פאר זיין איינפיר ביי אונז איז די פראָווינציעלע רעגירונג, וועלכע האָט קאָנסטיק מיספארשטאנען די מיינונג פון דער הילף פאר די ארבעטסלאָזע און וועלכע האָט דערפונדן א סיסטעם וואָס זאָל פאר די ארבעטסלאָזע מאכן וואָס מער אומאנגענעם און וואָס ווייניקער נוצלאך צו קריגן די שטיצע.

נאָך די פארהאנדלונגען וועגן דעם ענין, אין סיטי קאונסיל, דארף איצט פאר דער פראָווינציעלער רעגירונג ווערן קלאָר, אז די געזעלשאפטלאכע מיינונג איז ניט צופרידן מיט אאז סיסטעם, און אז די ארבעטסלאָזע דארפן ניט באהאנדלט ווערן ווי בעטלער, נאָר ווי מענשן וועלכע עס קומט א חוב פון דער געזעלשאפט וואָס קאָן זיי ניט באזאָרגן מיט קיין ארבעט.

גאנדיס זינ

דער אל-אינדישער קאָנגרעס אין קאראטשי האָט גוטגעהייסן גאנדיס פארהאנדלונגען מיט'ן ווייצערקעניג פון אינדיע און זיין באשלוס צו באטייליקן זיך אין דער צווייטער "רונדער-טיש" קאָנפערענץ. די גוטהייסונג איז געווען אין איינשטימיקע, ניט געקוקט דערויף, וואָס פריער האָבן דעם קאָנגרעס אדרעסירט א צאָל עקסטרעמיסטן, וואָס האָבן געפאָדערט די פארזעצונג פונ'ם קאמף פאר אינדיעס פולשטענדיקער אומאפהייניגקייט.

גאנדי האָט ניט געגאנרט דעם קאָנגרעס מיט קיין צו גרויסע האָפענונגען. ער האָט געזאָגט: "נעמט ניט אָן דעם וואפנשטילשטאנד בלויז דער-פאר ווייל איר האָבט אים געשלאָסן. איר זייט פריי צוריקצוארפן אים און באשטימען אן אנדער אויספיר קאָמיטעט. איך זאָג אייך ניט צו אז איך וועל אייך יא צוזאָגן ניט צו ברייננען צוריק מער פארשקלאפונג, ווי עס קעקיס-מירט אין אינדיע ביי היינטיקן טאָג".

אויב דער קאָנגרעס איז פארט איינגעגאנגען איינשטימיק אויף דער פארזעצונג פון די פארהאנדלונגען מיט ענגלאנד, מיינט עס, אז זיינע מיט-גלידער האָבן באשלאָסן צו גיין אויף פשרות. און, אויב קיין נייע קאָמפּלי-קאציעס וועלן ניט דאן ניט געשאפן ווערן, קאָן מען מיט א גרויסער מאָס פון זיכערקייט דערוואַרטן, אז די צווייטע "רונדער טיש" קאָנפערענץ אין לאָנ-דאָן קומענדיקן הארבסט וועט אמווייניקסטנס פאר דער נאָענטער צוקונפט לייזן די אינדישע פראגע.

דער זיג פאר דעם מיטעלן וועג אויפ'ן קאָנגרעס איז געווען גאנדיס זיג, — א דאנק דעם גוואלדיקן איינפלוס וואָס ער איבט אויפ אויף די אינ-דישע מאסן. אָבער גאנדי און דער גאנדיזם זיינען א ריין אינדישע דער-שיינונג, און גאנדיס איינפלוס איז א פועל-יוצא פון דעם, וואָס ער איז די פארקערפערונג פונ'ם אינדישן געדאנק.

דער רוף פון די עקסטרעמיסטן צו קריג האָט ניט געפונען אזא אָפּ-קלאנג אין די אינדישע הערצער, ווי גאנדיס רוף פאר פרידן. ווי אינדיע גארט ניט נאָך נאציאָנאלער באפרייאונג, וועט זי ניכער גיין צו איר ציל געדולדיק, שריט ביי שריט, איידער זוכן צו דערגרייכן עס מיטאמאָל דורך בלום-פאריסונג.

די קומענדיקע לאָנדאָנער קאָנפערענץ וועט ניט געבן אינדיע איר פולע נאציאָנאלע באפרייאונג, אָבער דאָס וועט פארט זיין א וויכטיקער שריט אין דער דאזיקער ריכטונג.

דייטשער אנטיסעמיטיזם — כארג אראָפּ

די דייטשע רעגירונג האָט צום סוף באשלאָסן אָנצונעמען ענערגישע מיטלען קעגן דער פארשארפטער אנטיסעמיטישער פראָפאנאנדע און אנ-טיסעמיטישע אויסברוכן. א דעקרעט ארויסגעגעבן פון פרעזידענט פאָן הינ-דענבורג אינסטרואירט די פאָליציי צו פארבאָטן וועלכע ס'איז פארזאמלונ-גען אדער אויסגאבן וואו וועלכע ס'איז אנערקענטע רעליגיע ווערט באלייר-דיקט. און ליינט ארויף א שטראָף פון ניט וויניקער ווי דריי חדשים טורמע פאר העצען צו גוואלדטאטן קעגן איינציקע פרעזאָנען אדער קאָלעקטיוון.

עס איז אפשר ניט אזוי די זאָרג פאר'ן אידישן וואוילזיין, ווי די גע-פאר פאר דייטשלאנד. וואָס די רעגירונג נעמט אָן אירע שטרייטנגע מיטלען קעגן די היטלעריסטן. זייער אנטיסעמיטישער קאמף איז פארבונדן מיט א קאמף קעגן דער עקזיסטירנדיקער ארדענונג, און מיט דעם הצעעס קעגן אויס-לענדישע מלוכות. מיט וועלכע די דייטשע רעגירונג פילט, אז זי מוז איצט לעבן בשלום.

דאָס איז פאר איר אפשר באזונדערס וויכטיק איצט נאָכ'ן שליסן דעם עקאָנאמישן אָפּמאך מיט עסטרייך. דער דאזיקער אָפּמאך האָט אויפגערעגט דייטשלאנדס שכנים, און עס לויגט זיך ניט פאר דייטשלאנד, אז דער היטלער ריסטן זאָלן האָבן די געלעגנהייט צו פארשארפן נאָך מער די דאזיקע שטימונג.

נאָר ניט לאנג צוריק, באלד נאָך די אלגעמיינע וואָלן, זאָגן די היטלער ריסטן האָבן אָפּגעהאלטן אזא גרויסן זיג, וואָלט די רעגירונג ניט געזאָגט צו דערקלערן זיי אין אָפענעם קאמף. פון דאן אָן האָט זיך די היטלעריסטישע באוועגונג געהאלטן אין איין גליטשן בארג אראָפּ. דאָס פאלק האָט דערזעען, אז היטלער האָט ניט דעם כח און ניט די מעגלאכקייט צו ברייננען די צוגע-זאגטע לייזונג. און האָט זיך אנגעהויבן אָפּקערן פון אים. און די רעגירונג קאָן איצט אויף די היטלעריסטן.

דער אנטיסעמיטיזם אין דייטשלאנד האָט דערגרייכט זיין קלימאקס און גליטשט זיך בארג-אראָפּ. מיר האָפן, אז ער וועט ווייטער גליטשן זיך אראָפּ צום אָפּגרונט.

שיקאָגער מצה

פון מ. שאליט

"הייר-יאר וועלן מיר עסן די אמת'ע גוטע מצה, מיר גייער עס קריגן פון סאָ-פיע שיקאָגאָ".

אזוי האָט פארזיכערט דער שוחט פון אידנבריידזש זיינע קונדן אויף מצות אין רעכטן מיטן שבט, ווען די פרעסט האָבן געברענט און די פעלדער זיינען געווען באדעקט מיט טיפן שניי.

עס האָבן זיך אפילו געפונען צוויי-פלער וועלכע האָבן ניט געגלויבט אין דעם עסק, באהויפטנדיק אז פון שיקאָגאָ אהער איז א היבשער מהלך, און אז ווען, מיט אייניקע יאָר צורוק, האָבן זיי געאָרדערט מצה פון ניו-יאָרק איז עס אנגעקומען אין מיטן זומער און זיי האָבן געמוזט לעבן אויף קאָרטאָפלעס דעם גאנצן פסח . . . נאָר נעמענדיק אין אָנבאָ-טראכט אז שיקאָגאָ איז פיל נענטער ווי ניו-יאָרק, און אז ווייניפּעגער מצה פון לעצטן יאָר "ליגט נאָך אלעמען אין מאָ-גען", איז מען געווען צופרידן "נעמען א טשאנס" און פארזיכרן נאָך אמאָל.

מען האָט געמאכט א פיינעם אָרדער פאר מצה, מעל, פארפל און די אנדערע זאכן וואָס באריכטערן דעם פסח'דיקן טיש. אייניקע האָבן אפילו געאָרדערט עטלאכע פלעשלאך וויין און שנאפס און דער אָרדער, מיט א גוטן דעפאזיט, איז בשלום אוועק קיין שיקאָגאָ.

אין אכצן טעג ארום איז אנגעקומען א פרייאלאכער ענטפער אז אלעס איז ארויסגעשיקט געווארן ווי געבעטן און זיי זיינען זיכער אז עס וועט צו אונז אנקומען וואָכן פאר פסח.

דער עולם האָט אומגערולדיק געוואַרט, כאטש פון צייט צו צייט האָט מען פאר-פירט א געשפּרעך וועגן די מצות און די פארבינסענע אויגען, אז מען וועלכע זיינען געבליבן האָבן רק געהאלטן אין איין טענה'ן אז די מצות וועלן האלטן פסח ערגעץ אין וועג און מיר וועלן דא מוזן מאכן א ברכה "על אכילת בולבע", נאָר הירשל און די אנ-דערע אָפּטימיסטן זיינען געווען מער ווי זיכער אז גאָט וועט ניט פארלאָזן, און ווערנפאלס איז ווייניפּעג "מיטן האנט צו דערלאנגען" און אז מצה וועלן מיר נישט בלייבן.

דערווייל האָט דער ווינטער גענומען ביסלאכווייז נאָכצולאָזן. די שארפע און בייזע ווינטערדיקע זון איז געווארן מיל-דער און ליבער, דער שניי אויף די פעל-דער איז מיט יעדן טאָג געווארן אלץ טונקעלער און נידעריקער און אויפן וועג האָבן זיך בייטאָג געגומען באוויין ריטשקעס מיט בלאָטיקער וואסער און ווען אימיצער פלעגט מוזן זיך אָפּקערן פון וועג פלעגט ער אריינפאלן מיטן שליטן אין דעם שניי וואָס איז מאָנאטן לאנג געווען איין הארט.

עס איז שוין אנגעפאָרן ראש-חודש ניסן; אין די פאָסט האָט נאָך ניט גע-בראכט קיין שום יידיעה וועגן דער מצה. ביי אלעמען איז געווארן קאלאמוטע אויפן הארצן. נאָך א פאָר טעג און זיי וועגן וועלן ווערן ניט דורכצוקריכן. די "סליעס" האָבן זיך שוין אנגעהויבן אנ-צופילן מיט דער וואסער פון דעם בוש ארום און מען האָט שוין פעסטגעמוזט "אנ-לייגן" נענוג וועג ביז מען פלעגט צוקרי-כען צום שטעטל וואָס איז זאָלן גוטע צייט-טען אכצן גוטע מייל ווייט.

דער שוחט האָט זיך געפילט ווי אין ראָסל. דעם טויזנטן מאָל האָט ער גע-מוזט ענטפערן מיט די זעלבע רייד אויף די אלץ מער און מער אומרואיקע פראגן וועגן די מצות.

"יאנקל איז געפאָרן אין שטאָט — אפ-שר וועט ער ברייננען, ער האָט דעם 'ביל אף ליידינג". "געבעטן מר. דזשאנסאָן נאָכפרעגן זיך אויפן סטאנציע", אין נאָך אזעלכע תירוצים וועלכע האָבן דעם ער-לם עטוואָס אָפּגעזוינן אבער ניט באר-איקט. דערהויפּט זיינען די ווייבער גע-ווען אונטער א בייזער מורא אז מען וועט בלייבן בא מצות, און וואָס ניט מען צו דעם טיש אזא לאנגן יום-טוב? ! די גייט שרייבן צו דער שוועסטער און די צו דער טאָנטע נאָך מצות. די מענער, וועלכע זיינען געווען מער אויסגערעכנט האָבן, דויכערדיק די ליולקעס, אדער שניידערדיק דעם טאָבאק פון "פאָנס" זיי בעהייטן וואָרטן — און וואָס עס וועט זיין מיט אלעמען וועט אויף מיט זיי זיין.

א וואָך פאר פסח איז דער שוחט אליין אוועק קיין סטאר-סיטי, די נאָענטסטע באן-סטאנציע. מיט א פעסטן באשלוס ניט צו קומען אהיים מיט ליידיקן. טע-נא זיינען נאָך געווען יונג, אבער אין איר לעצטער ליבע איז זי שוין געווען א זקנה פון 67 יאָר און ער — ווידער אז אפיצער פלאטאָן בוכאוו — נאָך א יונגער. צווישן די צוויי אפיצערן האָט קאטערינע געהאט אָן א שיער אנדערע געליבטע. עס איז א פאקט, אז כמעט יעדער פון אירע מיינסטאָרן און גענע-ראלן, האָט אויך געריינט א ליינגערע אדער א קירצערע צייט אלס איר גע-ליבטער. עס איז אויסגערעכנט געווארן אז דעם ארימען רוסישן פאלק האָבן אָפּ-מאלסט אומגעהויערע סומע פון צוועלף מיליאָן רובל. שוין נישט צו רעדן, וואָס די ליבעס האָבן דעם רוסישן פאלק גע-קאָסט אין בלוט, שווייס, טרערן און שרעקלאכער אונטערדריקונג און פאר-קנעכטונג. א גוטער געליבטער איז נישט אלע מאל קיין גוטער גענעראל און אוואָ-דע נישט קיין גוטער מלוכה מאָן. בלויז איינצלנע פון אירע געליבטע, א שטיינער פאטאמקין, איז געווען א גוטער מיליו-טער מענש און א ביטערער מלוכה מאָן. אבער די מערסטע געליבטע האָבן קיין באזונדערע פייאיקייטן נישט פארמאגט. טויגענכסטן, אומפייאיקע און קאָפּלאָ-זע, זיינען זיי דורך זייערע פארהעלטע-נישן מיט קאטערינע'ן דערהויבן געווא-רען צו די הייסטע פון אלע. דאָס איז א ביישפּיל פון אנדערע לויכטנדיקע פרא-מען, דער צאר פיאטער דער דריטער. אין צווייטן פאל איז אומגעקומען א גאנץ לאנד — פוילן.

קאטערינע דער צווייטער'ס "רום" נעמט זיך הויפּטזעכלאך פון אירע לי-בעס. דאָ ליגט דער סוד פון אָפּ-פולאריטעט ביי דעם ברייטן, זייער ברייט-טען עולם. מענשן האָבן ליב צו לייע-נען וועגן יענע. וואָס האָבן געראטן א סך פארהעלטענישן, וואָס די צאָל פון זייערע געליבטע קליינגן לענגדאריש. ס'איז א שטיק באפרידיקונג פון זייערע אייגענע באגערן.

און קאטערינע'ס ליבעס זיינען טאקע געווען זייער א סך אין צאָל. זי האָט אנ-געהויבן זייער יונג, ווען זי איז נאָך בלויז געווען א גרויספרישטן, די ווייב פון דעם רוסישן קרוין פרינץ. ווען זי איז געווארן קייזערן — ווער האָט איר געקאָנט שטערן?

די ערשטע סיבה וואָס האָט איר גע-שטויסן צו פארהעלטענישן מיט פרעמדע מענער, איז געווען איר איינגעגעבן מאן, א האלבער, אויב נישט א גאנצער אי-דיאָט און א שרעקלאכע מיאוס'קייט דער-צו. חוץ דעם האָט ער ליב געהאט ווילדע שטיק, וואָס זיינען כאראקטעריסטיש פאר א דעגענעראטן און ער איז אויף גע-ווען אימפּאָטענט.

איר ערשטער געליבטער איז געווען א רוסישער אפיצער, סאלטיקאָוו. פון אים האָט זי געהאט א זון, וואָס איז שפּעטער געווארן דער אימפּעראטאָר פאָ-וועל. אז אפּוועל האָט געקאָנט זיין דעם קרוין פרינץ פיאטערס זון — דאָס איז זיכער. עס איז אבער אמת, אז לויט זיין משוגענער נאטור האָט פאוועל רוקא געמענט זיין דעם. משוגענעמ'ס בנ'אָפּ, דער ראמאָן מיט סאלטיקאָוו'ן האָט געבליבן, ווען אי ער, אי קאטערי-נא זיינען נאָך געווען יונג, אבער אין איר לעצטער ליבע איז זי שוין געווען א זקנה פון 67 יאָר און ער — ווידער אז אפיצער פלאטאָן בוכאוו — נאָך א יונגער. צווישן די צוויי אפיצערן האָט קאטערינע געהאט אָן א שיער אנדערע געליבטע. עס איז א פאקט, אז כמעט יעדער פון אירע מיינסטאָרן און גענע-ראלן, האָט אויך געריינט א ליינגערע אדער א קירצערע צייט אלס איר גע-ליבטער. עס איז אויסגערעכנט געווארן אז דעם ארימען רוסישן פאלק האָבן אָפּ-מאלסט אומגעהויערע סומע פון צוועלף מיליאָן רובל. שוין נישט צו רעדן, וואָס די ליבעס האָבן דעם רוסישן פאלק גע-קאָסט אין בלוט, שווייס, טרערן און שרעקלאכער אונטערדריקונג און פאר-קנעכטונג. א גוטער געליבטער איז נישט אלע מאל קיין גוטער גענעראל און אוואָ-דע נישט קיין גוטער מלוכה מאָן. בלויז איינצלנע פון אירע געליבטע, א שטיינער פאטאמקין, איז געווען א גוטער מיליו-טער מענש און א ביטערער מלוכה מאָן. אבער די מערסטע געליבטע האָבן קיין באזונדערע פייאיקייטן נישט פארמאגט. טויגענכסטן, אומפייאיקע און קאָפּלאָ-

— 1 —

זייער א סך איז געשריבן געווארן וועגן קאטערינע דער צווייטער, דער רו-סישער קייזערן, וואָס איר מלוכה האָט זיך אנגעהויבן מיט מארד און האָט זיך פארענדיקט מיט א מארד. אז ערשט אין דער מלוכה פירונג, און דוקא האָט זיך זי געווארן פירן מלחמה, אדער וויין א שטארקע האנט אין רעגירן. האָט דאָס באדייט די שחיטה פון הונדערטער טויזנטער פויערס, וואָס זיינען ווי גראָז געשניטן געווארן אין די וויינסטע לענ-דער, האָט דאָס באדייט — דעם בלייע-נעם קנוט איבער א ווייטגעמארטע לייר-בער פון דעם געדולדיקן רוסישן פאלק און די שווידעראלכסטע, ברוטאלסטע אונ-טערדריקונג, וואָס איז נאָר מעגלאך אונ-טער דער זון.

קאטערינע איז געווען קייזערן. זי האָט געהאט די אבסאָלוטע מאכט. די מענשן מיט וועלכע זי האָט זיך ארומגע-נעריינגלט זיינען אין אלץ געווען אפהייני-גיק אין איר. איר מאכט האָט באדייט זייער מאכט. כל זמן זי איז געווען אויפן טראָן, האָבן זיי געהאט פאלאצן און שקלאפן, עשירות און וואָלטאָג. אזוי האָט זי געקאָנט רעגירן און הערשן אי-בער דרייסיק יאָר. אזוי האָט זי געקאָנט באגיין אירע פערזענלאכע און פאליטישע פארבערעכנס.

— 2 —

גמליעל ברעדפארד, וואָס באמיט זיך דער עיקר צו געבן סיסטאָלאגישע פאר-טרעטן פון היסטאָרישע פערזענלאכקיי-טען, האָט אין זיין לעצטן בוך "חוה'ס טעכטער" אויף א פסיכאָלאגיען פאר-טרעט פון קאטערינע דער צווייטער, איז שפּעטער געווארן דער אימפּעראטאָר פאָ-וועל. אז אפּוועל האָט געקאָנט זיין דעם קרוין פרינץ פיאטערס זון — דאָס איז זיכער. עס איז אבער אמת, אז לויט זיין משוגענער נאטור האָט אפּוועל רוקא געמענט זיין דעם. משוגענעמ'ס בנ'אָפּ, דער ראמאָן מיט סאלטיקאָוו'ן האָט געבליבן, ווען אי ער, אי קאטערי-נא זיינען נאָך געווען יונג, אבער אין איר לעצטער ליבע איז זי שוין געווען א זקנה פון 67 יאָר און ער — ווידער אז אפיצער פלאטאָן בוכאוו — נאָך א יונגער. צווישן די צוויי אפיצערן האָט קאטערינע געהאט אָן א שיער אנדערע געליבטע. עס איז א פאקט, אז כמעט יעדער פון אירע מיינסטאָרן און גענע-ראלן, האָט אויך געריינט א ליינגערע אדער א קירצערע צייט אלס איר גע-ליבטער. עס איז אויסגערעכנט געווארן אז דעם ארימען רוסישן פאלק האָבן אָפּ-מאלסט אומגעהויערע סומע פון צוועלף מיליאָן רובל. שוין נישט צו רעדן, וואָס די ליבעס האָבן דעם רוסישן פאלק גע-קאָסט אין בלוט, שווייס, טרערן און שרעקלאכער אונטערדריקונג און פאר-קנעכטונג. א גוטער געליבטער איז נישט אלע מאל קיין גוטער גענעראל און אוואָ-דע נישט קיין גוטער מלוכה מאָן. בלויז איינצלנע פון אירע געליבטע, א שטיינער פאטאמקין, איז געווען א גוטער מיליו-טער מענש און א ביטערער מלוכה מאָן. אבער די מערסטע געליבטע האָבן קיין באזונדערע פייאיקייטן נישט פארמאגט. טויגענכסטן, אומפייאיקע און קאָפּלאָ-

ווען מען איז ניט געבליבן פסח אָן מצה.

איז ניט שיקאָגער — אבי מצה.

און נאָר איז די ווייניפּעגער מצה גע-ווען פריש און געשמאק און מען האָט גלייך אוועקגעשיקט אָן אדער פאר די איבעריקע מצה.

פון שיקאָגאָ איז אויך אנגעקומען דער אדרעס, אבער שוין אזוי שבועות צייט. עס האָט זיך פארוואָלגערט ערגעץ אין א וואָגאָן — אין שיקאָגאָ גופא . . .

ווען אן אמעריקאנער שרייבער שילדערט די רוסישע קייזערן יעקאטערינא

(ספּעציעל פאר ד. א. וו. דורך "איטא")

פון ע. טאָבענקין

אירע ליבעס האָבן אָפּגעקאָסט רוסלאנד די סומע פון 102 מיליאָן רובל

זע, זיינען זיי דורך זייערע פארהעלטע-נישן מיט קאטערינע'ן דערהויבן געווא-רען צו די הייבסטע אמטן אין מיליטער, אדער אין דער מלוכה פירונג, און דוקא האָט זיך זי געווארן פירן מלחמה, אדער וויין א שטארקע האנט אין רעגירן. האָט דאָס באדייט די שחיטה פון הונדערטער טויזנטער פויערס, וואָס זיינען ווי גראָז געשניטן געווארן אין די וויינסטע לענ-דער, האָט דאָס באדייט — דעם בלייע-נעם קנוט איבער א ווייטגעמארטע לייר-בער פון דעם געדולדיקן רוסישן פאלק און די שווידעראלכסטע, ברוטאלסטע אונ-טערדריקונג, וואָס איז נאָר מעגלאך אונ-טער דער זון.

קאטערינע איז געווען קייזערן. זי האָט געהאט די אבסאָלוטע מאכט. די מענשן מיט וועלכע זי האָט זיך ארומגע-נעריינגלט זיינען אין אלץ געווען אפהייני-גיק אין איר. איר מאכט האָט באדייט זייער מאכט. כל זמן זי איז געווען אויפן טראָן, האָבן זיי געהאט פאלאצן און שקלאפן, עשירות און וואָלטאָג. אזוי האָט זי געקאָנט רעגירן און הערשן אי-בער דרייסיק יאָר. אזוי האָט זי געקאָנט באגיין אירע פערזענלאכע און פאליטישע פארבערעכנס.

— 2 —

גמליעל ברעדפארד, וואָס באמיט זיך דער עיקר צו געבן סיסטאָלאגישע פאר-טרעטן פון היסטאָרישע פערזענלאכקיי-טען, האָט אין זיין לעצטן בוך "חוה'ס טעכטער" אויף א פסיכאָלאגיען פאר-טרעט פון קאטערינע דער צווייטער, איז שפּעטער געווארן דער אימפּעראטאָר פאָ-וועל. אז אפּוועל האָט געקאָנט זיין דעם קרוין פרינץ פיאטערס זון — דאָס איז זיכער. עס איז אבער אמת, אז לויט זיין משוגענער נאטור האָט אפּוועל רוקא געמענט זיין דעם. משוגענעמ'ס בנ'אָפּ, דער ראמאָן מיט סאלטיקאָוו'ן האָט געבליבן, ווען אי ער, אי קאטערי-נא זיינען נאָך געווען יונג, אבער אין איר לעצטער ליבע איז זי שוין געווען א זקנה פון 67 יאָר און ער — ווידער אז אפיצער פלאטאָן בוכאוו — נאָך א יונגער. צווישן די צוויי אפיצערן האָט קאטערינע געהאט אָן א שיער אנדערע געליבטע. עס איז א פאקט, אז כמעט יעדער פון אירע מיינסטאָרן און גענע-ראלן, האָט אויך געריינט א ליינגערע אדער א קירצערע צייט אלס איר גע-ליבטער. עס איז אויסגערעכנט געווארן אז דעם ארימען רוסישן פאלק האָבן אָפּ-מאלסט אומגעהויערע סומע פון צוועלף מיליאָן רובל. שוין נישט צו רעדן, וואָס די ליבעס האָבן דעם רוסישן פאלק גע-קאָסט אין בלוט, שווייס, טרערן און שרעקלאכער אונטערדריקונג און פאר-קנעכטונג. א גוטער געליבטער איז נישט אלע מאל קיין גוטער גענעראל און אוואָ-דע נישט קיין גוטער מלוכה מאָן. בלויז איינצלנע פון אירע געליבטע, א שטיינער פאטאמקין, איז געווען א גוטער מיליו-טער מענש און א ביטערער מלוכה מאָן. אבער די מערסטע געליבטע האָבן קיין באזונדערע פייאיקייטן נישט פארמאגט. טויגענכסטן, אומפייאיקע און קאָפּלאָ-

דאָ ספּיגעל האָט זיך איינציקע מאָל אויסגעדרייט און דאן זיך ווידער אוועק-געשטעלט, ווי אפּוואָרנדיק, אז איך זאָל ווידער פארטזעצן מיין געשפּראך.

"איך האָב געוואָלט קריגן די דאזיקע אינפארמאציע פון איינציקע רבנים" — האָב איך ווייטער געזאָגט — "אבער איך האָב דערביי געתאָם א שלעכטע דער-פארונג. ערשטנס האָבן זיי געלייקנט, אז זיי זיינען רבנים און האָבן גע'טענה'ט, אז זיי זיינען פראָלעטאריער. דאן האָבן זיי דערקלערט, אז זיי האָבן זיך שוין לאנג אָפּגעוואָיינט פון דער אלטער מר-דה צו עסן מצה. ווען איך בין צוגע-שטאנען צו זיי מיט מיינע פראגן, האָט איינער אפילו געסטראשעט צו רופן א פאָליסמאָן און מיך צו לאָזן ארעסטירן, אלס א מאן פון א פארדעכטיקטן כאַ-ראקטער".

דאָס פּויגל האָט געלאכט אין די פע-דערן.

"הייסט עס, אז דו ביסט ניט געווען זייער דערפאָלגרייך", — האָב איך צו-געגעבן.

"נו, איר קאָנט לאָזן וויסן איינערע נוי-ערקער אידן, אז יעדער איר אין מאָס-קווע, וועלכער עסט מצות צוליב איבער-ציינונג אדער ניט, וועט קאָנען קריגן אזויפיל מצות וויפיל ער וויל נאָר האָבן", — האָט דאָס פּויגל געזאָגט.

"דו מיינסט דערמיט צו זאָגן, אז מען באקט מצות אין מאָסקווע?" — האָב איך געפרעגט.

"נאָטירלאָך", — האָט דאָס פּויגל גע-ענטפערט. "טאקע דארט, אין שכנות פון דער רעגנונג, וואו זי האָט געכאפּט געווטכן, זיינען פאראן צוויי מצה בעקעריינען. דו ווייסט אזוי ווי אלע בעקעריי-ען מאָסקווע. די דאזיקע צוויי בעקעריינען זיינען אין הויף, אין א קעלער. דו וואָלסט געדארפט האָבן א פירער, כדי זיי צו געפינען".

"דו מיינסט דערמיט" — האָב איך ווייטער געזאָגט, אנגעמענדיק, אז איך גיי מאָכן אוויכטיקע אנטדעקונג, אז "די מצות ווערן געבאקן אין געהיים, און אז דאָס באקן פון מצות איז פארבאָטן דורכן געץ".

"וואָס מיר פארבאָטן", — האָט דאָס פּויגל חוזק געמאכט. "פארוואָס זאָל עס זיין פארבאָטן; עס איז בלויז ניט פאָפּ-לער. אויב דו וואָלסט געהאט א געלעגנ-הייט איצט צו באזוכן די וואוינונג פון א פרומער אידישער פאמיליע, דאן וואָל-סטו דארט געפונען אין שראנק א זאָק מיט מעל, וואָס די באלעבאָסטע האָט אָפּגעשפּארט אין פארלויף פון דעם ווינ-טער, און פון וואָס עס וועט איצט געבאָ-קען ווערן מצות. דו וואָלסט אויך דארט געפונען פינף אדער צען פונט ראזשינ-קעס, וואָס די באלעבאסטע האָט אָפּגע-שפּארט אין די לעצטע וואָכן, און פון וואָס עס וועט איצט געמאכט ווערן וויין אויף פסח. זיי טוען דאָס אלעס אבער אין דער שטיל".

"פארוואָס ווערט דאָס אלעס געמאכט אזוי געהיים. פארוואָס הערשט אזא מיס-טעריע, אויב עס איז ניט פארבאָטן", — האָב איך ווייטער געפרעגט.

"איך האָב דיר שוין געזאָגט" — האָט דאָס פּויגל ווייטער געערדט — "אז רעליגיע איז איצט ביי אונז ניט קיין אָפּפיציעלע זאך. איך וויים אין וואָנען עס שטאמט די דאזיקע אויסמאָפּאָלאר-טעט. עס שטאמט נאָך פון פאר מיינע צייטן, ווען באָבע אויפן טראָן, ווען די רעוואָלוציע האָט אויסגע-בראָכן. אבער איך האָב עפּעס געהערט וועגן דער ניט אויינשטימיקייט צווישן דעם אלטן אינדישן פאָלק אין אנדער לענדער, אז "די מצות ווערן געבאקן אין געהיים, און אז דאָס באקן פון מצות איז פארבאָטן דורכן געץ".

"וואָס מיר פארבאָטן", — האָט דאָס פּויגל חוזק געמאכט. "פארוואָס זאָל עס זיין פארבאָטן; עס איז בלויז ניט פאָפּ-לער. אויב דו וואָלסט געהאט א געלעגנ-הייט איצט צו באזוכן די וואוינונג פון א פרומער אידישער פאמיליע, דאן וואָל-סטו דארט געפונען אין שראנק א זאָק מיט מעל, וואָס די באלעבאָסטע האָט אָפּגעשפּארט אין פארלויף פון דעם ווינ-טער, און פון וואָס עס וועט איצט געבאָ-קען ווערן מצות. דו וואָלסט אויך דארט געפונען פינף אדער צען פונט ראזשינ-קעס, וואָס די באלעבאסטע האָט אָפּגע-שפּארט אין די לעצטע וואָכן, און פון וואָס עס וועט איצט געמאכט ווערן וויין אויף פסח. זיי טוען דאָס אלעס אבער אין דער שטיל".

"פארוואָס ווערט דאָס אלעס געמאכט אזוי געהיים. פארוואָס הערשט אזא מיס-טעריע, אויב עס איז ניט פארבאָטן", — האָב איך ווייטער געפרעגט.

"איך האָב דיר שוין געזאָגט" — האָט דאָס פּויגל ווייטער געערדט — "אז רעליגיע איז איצט ביי אונז ניט קיין אָפּפיציעלע זאך. איך וויים אין וואָנען עס שטאמט די דאזיקע אויסמאָפּאָלאר-טעט. עס שטאמט נאָך פון פאר מיינע צייטן, ווען די רעוואָלוציע האָט אויסגע-בראָכן. אבער איך האָב עפּעס געהערט וועגן דער ניט אויינשטימיקייט צווישן דעם אלטן אינדישן פאָלק אין אנדער לענדער, אז "די מצות ווערן געבאקן אין געהיים, און אז דאָס באקן פון מצות איז פארבאָטן דורכן געץ".

"איך נעם אָן, אז די עלטערע מענשן נייען מייסטנס אין דער שול", — האָב איך ווייטער געפרעגט.

"אלט און יונג נייען", — האָט דאָס פּויגל געענטפערט.

"איר מיינט . . ."

"איך מיין נאָרנס" — האָט דאָס פּויגל אויסגערופן. — "איר שרייבער, ווייסט ניט ווען אויפצוהערן. איך בין גע-קומען אייך צו געבן אביסל אינפארמא-ציע וועגן מצות, און איר פארוואנדלט דעם געשפּראך אין אן אלגעמיינער דיסקוסיע וועגן רעליגיע. איר וועט באלד אָפּפאנגען צו ריידן וועגן פאליטיק. איך וועל קיינמאָל ניט מער האָבן צו טאָן מיט שרייבער. א גוטע נאכט!"

דאָס פּויגל איז אוועק. א געריכטער שניי איז געפאלן אביבר די מאָסקווער נאָסן, קייקלענדיק זיך אין דער דעמערונג פון זון אונטערגאנג. א פינסטערניש האָט איינגעהילט מיין צימער, אבער איך האָב זיך ניט גערירט פון מיין ארט, און איך בין געבליבן זיצן לעבן דעם פענסטער. איך האָב געפאראכט וועגן ניו-יארק — דאָס ווארט פאר דעם ווארט תפילה. עס באליידיקט ניט די מענשן וועלכע זיינען אנטי רעליגיעז. איר ווייסט דאָך אז איך בין א מענשן אנטי-רעליגיע-ז'ע איז געווארן א רעליגיעזע איבערצייג-נונג".

"איך נעם אָן, אז די עלטערע מענשן נייען מייסטנס אין דער שול", — האָב איך ווייטער געפרעגט.

"אלט און יונג נייען", — האָט דאָס פּויגל געענטפערט.

"איר מיינט . . ."

"איך מיין נאָרנס" — האָט דאָס פּויגל אויסגערופן. — "איר שרייבער, ווייסט ניט ווען אויפצוהערן. איך בין גע-קומען אייך צו געבן אביסל אינפאר